

Liikkuva-hankkeen arviointi

Marja Kiijärvi-Pihkala

MKP Aikamatka

8.6.2011

Sisältö

Johdanto	3
1 Arvioinnin kohteesta	4
1.1 Nuorten Akatemia ja Note-toiminta.....	4
1.2 Liikkuva-hanke ja draamatyöpajat.....	5
1.3 Kuluttajien energianeuvontahankkeet.....	5
1.4 Vihreä draama -menetelmä.....	5
2 Arvioinnin toteuttaminen.....	8
2.1 Arvioinnin tarve ja tarkoitus	8
2.2 Arviointikysymykset.....	9
2.3 Arviointiasetelma ja aineiston kerääminen.....	9
3 Liikkuva-hanke nuorten valintojen tukijana - minkälaisiin oletuksiin hanke perustuu	11
4 Hankkeen lähtökohtien ja loogisuuden arviointi.....	13
4.1 Ohjelmateoria arvioinnin viitekehyksenä.....	13
4.2 Tarve toiminnalle	14
4.3 Toiminnan päämäärä.....	15
4.4 Tavoite, johon toiminnalla pyritään	15
4.5 Valitut keinot	16
4.6 Konkreettiset toimet eli toiminnan prosessit.....	18
4.7 Toiminnasta seuraavat tuotokset, tulokset ja muutokset.....	19
5 Hankkeen onnistumisen arviointi.....	21
5.1 Liikkuva-draamatyöpajan osallistujien näkökulmasta.....	21
5.2 Saavutetaanko tavoitteet, aikaansaadaanko muutosta?	24
6 Yhteenveto arvioinnin tuloksista	25
6.1 Vastaukset arviointikysymyksiin.....	25
6.2 Kehittämissuosituksiset	26
Lähdeluettelo.....	29

LIITTEET

Haastattelukysymykset opiskelijaryhmälle
Sähköpostikysely opettajille

Johdanto

Tässä raportissa esitellään arviointi, joka tehtiin Nuorten Akatemian toteuttamasta ja Työ- ja elinkeinoministeriön ja Sitran rahoittamasta Liikkuva 2010-2011 -hankkeesta. Hanke on osa TEM:n ja Sitran rahoittamaa kuluttajien energianeuvontakokonaisuutta 2010 – 2011 (www.motiva.fi/kuluttajaneuvonta). Hankkeen tavoitteena on ollut viestiä nuorille uusiutumaton energiaa säästävistä, ympäristöystävällisistä tavoista liikkua, sekä kannustaa nuoria pohtimaan omaa liikkumistaan ja muuttamaan liikkumistapojaan ympäristön, terveyden ja turvallisuuden kannalta paremmiksi¹.

Arviointi kohdistui hankkeessa toteutettuihin draamatyöpajoihin. Työpajojen teema ovat liikennetottumukset, joita käsitellään ympäristön, terveyden ja turvallisuuden näkökulmasta. Työskentelymenetelmänä työpajoissa käytetään nk. Vihreää draamaa, joka on osallistavan draamakasvatuksen menetelmiä hyödyntävää ympäristökasvatusta².

Liikkuva 2010-2011 -hanke toteutti ensimmäiset kouluvierailut kevätlukukaudella 2010. Kevään aikana työpajoja järjestettiin 93 kappaletta ja niihin osallistui 1701 nuorta. Lukuvuonna 2010-2011 järjestettiin 112 kouluvierailua ja niihin osallistui 2143 nuorta. Hanke jatkuu vielä syyskauden 2011. Työpajoja on markkinoitu kouluille Nuorten Akatemian Note-toiminnan kautta. Työpaja on kouluille maksuton.

Arvioinnin tilaajana on Nuorten Akatemia ja toteuttajana Marja Kiijärvi-Pihkala. Kiijärvi-Pihkala on arviointialan yrittäjä, joka on toiminnassaan keskittynyt erityisesti kolmannen sektorin hankkeisiin.

Luvussa 1 (Arvioinnin kohteesta) esitellään Liikkuva-hankkeen taustoja sekä hankkeen draamatyöpajoissa käytettävää opetusmenetelmää.

Luvussa 2 (Arvioinnin toteuttaminen) esitellään arviointiasetelma ja käydään läpi arviointikysymykset, arviointikriteerit sekä arvioinnissa käytetyt menetelmät.

Luvussa 3 (Liikkuva-hanke nuorten valintojen tukijana) tarkastellaan Liikkuva-hankkeen logiikkaa: mitä hankkeessa oletetaan saatavan aikaiseksi ja minkälaisilla menetelmillä.

Luvussa 4 (Hankkeen lähtökohtien ja loogisuuden arviointi) arvioidaan hankkeen johdonmukaisuutta ja siihen sisältyviä oletuksia.

Luvussa 5 (Hankkeen onnistumisen arviointi) arvioidaan, miten hanke onnistui eri näkökulmista.

Luvussa 6 (Yhteenveto arvioinnin tuloksista) vastataan arviointikysymyksiin sekä esitetään arvioinnin tuloksista nousseita suosituksia toiminnan kehittämiseksi.

¹ Liikkuva 2010-2011. Hakemus energiatiedotushankkeeksi 23.11.2009

² Hiltunen, J. & Konivuori, H. 2005

1 Arvioinnin kohteesta

Luvussa 1 esitellään Liikkuva-hankkeen taustoja sekä hankkeen draamatyöpajoissa käytettävää opetusmenetelmää.

1.1 Nuorten Akatemia ja Note-toiminta

Nuorten Akatemia on järjestö, jonka toiminta-ajatuksena on tukea 13–19-vuotiaiden nuorten omaa toimintaa ja siinä tapahtuvaa oppimista. Keskeisiä toimintamuotoja ovat kouluissa toteutettava *Note*, vaikeassa elämäntilanteessa oleville nuorille suunnattu *Mahis* sekä *Homma*, jonka puitteissa jaetaan taloudellista tukea nuorten omille projekteille. Järjestön strategisia valintoja ohjaa ajatus siitä, että näiden toimintojen avulla lisätään nuorten hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä. Yhdessä tekemällä nuoret saavat onnistumisen kokemuksia ja itseluottamusta, löytävät paikkansa maailmassa sekä oppivat elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja.³

Nuorten Akatemian koordinoima Note-toiminta innostaa yläkouluja, lukioita ja toisen asteen ammatillisia oppilaitoksia tukemaan nuorten omaa toimintaa. Tavoitteena on

- lisätä nuorten omaa toimintaa kouluissa ja oppilaitoksissa
- kannustaa kouluja ja oppilaitoksia tekemään yhteistyötä niin koulun sisällä kuin koulun ulkopuolistenkin tahojen kanssa
- lisätä harrastustoiminnassa opitun tunnistamista ja tunnustamista

Note tarjoaa opettajille sekä muille kouluissa ja oppilaitoksissa työskenteleville kouluvierailijoita, taloudellista tukea, materiaaleja, kilpailuja ja koulutusta. Noten palvelut on rakennettu opetussuunnitelmia tukeviksi ja ne toteutetaan järjestöjen, yritysten ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa.⁴

Note-toimintaa on toteutettu vuodesta 1998. Toiminnan perusidea on pysynyt samana yli 10 vuotta: Note toimii ideoiden, materiaalien ja toimintamuotojen tarjottimena, joka rakennetaan yhdessä järjestöjen, yritysten ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Kouluilla on mahdollisuus hyödyntää tarjottimen antia ilmaiseksi, haluamallaan tavalla. Noten palvelut esitellään sähköisesti internet-sivuilla, joiden kautta opettajat voivat ladata haluamiaan materiaaleja ja toimintaideoita sekä tilata kouluvierailijoita erilaisiin teemoihin liittyen. Verkon kautta voi myös osallistua kilpailuihin ja hakea taloudellista tukea.

Vuosien myötä Noten suosituimmaksi toimintamuodoksi ovat osoittautuneet kouluvierailut. Kouluvierailijoita on välitetty eri oppiaineisiin ja teemoihin (mm. ilmastonmuutos, talouden hallinta ja EU) liittyen. Kouluvierailijoita tilataan paljon, ja palaute heidän toiminnastaan on pääsääntöisesti erittäin positiivista. Kouluvierailu tuo toivottua vaihtelua koulun arkeen. Opettajat ovat pitäneet menetelmää hyvänä tapana käsitellä erilaisia teemoja koulussa.

³ Nuorten Akatemian strategia vuosille 2010-2014

⁴ http://www.nuortenakatemia.fi/Opettajalle/Mika_Note

1.2 Liikkuva-hanke ja draamatyöpajat

Yksi Noten teemoista on lukuvuonna 2010-2011 ollut liikkuminen ja liikennetottumukset. Teema on toteutettu Liikkuva-hankkeen avulla. Hankkeen puitteissa kouluilla (pääkaupunkiseudulla, Turussa, Tampereella, Kuopiossa, Jyväskylässä, Joensuussa ja Oulussa) on ollut mahdollisuus tilata luokalle kouluvierailija. Kouluvierailija ohjaa opetusryhmälle 90 minuutin mittaisen draamatyöpajan teemaan liittyen. Opettajilla on lisäksi ollut mahdollista tulostaa omaan käyttöönsä draamatyöpajan käsikirjoitus. Noten internet-sivuilla on myös tarjolla linkkejä eri tahojen tuottamiin materiaaleihin, jotka liittyvät liikkumiseen ja liikennetottumuksiin (esim. ”Ohjeita liikenneteemapäivän järjestämiseen”).⁵

Liikkuva-toimintaa on toteutettu Noten puitteissa vuodesta 2006 alkaen. Liikkuva-toimintaan on sen jälkeen koulutettu 87 kouluvierailijaa. Kouluvierailuja on toteutettu 559 (näistä 205 on toteutettu meneillään olevan Liikkuva-hankkeen 2010-2011 puitteissa) ja niiden kautta on tähän mennessä kohdattu 10 366 nuorta. Vierailuista kerätään palaute sekä kouluvierailijoilta että opettajilta välittömästi vierailun jälkeen. Palaute on ollut pääosin positiivista: opettajat ovat pitäneet menetelmää hyvänä tapana käsitellä liikkumista ja kouluvierailuja hyvänä vaihteluna koulun arjessa. Draamatyöpajan toiminnallisuus houkuttelee osallistumaan myös niitä nuoria, jotka eivät tavallisesti osallistu. Myös vierailijat ovat kokeneet toiminnan mielekkääksi.

1.3 Kuluttajien energianeuvontahankkeet

Liikkuva-hanke on osa TEM:n ja Sitran rahoittamaa energianeuvontakokonaisuutta. Rahoitettujen hankkeiden tavoitteena on, että kuluttajat saavat luotettavaa, eri toimijoiden antamaa energianeuvontaa. Neuvonnan tavoitteena on saada aikaan energian käytön tehostumista sekä uusiutuvan energian käytön lisääntymistä, ja vähentää näin kasvihuonekaasupäästöjä.⁶ Hankekokonaisuuden käytännön koordinaattorina toimii Motiva Oy. Ohjelma tukee Nuorten Akatemian Liikkuva-hanketta vuosina 2010-2011 90 000 eurolla.

1.4 Vihreä draama -menetelmä

Vihreällä draamalla tarkoitetaan draaman keinoin toteutettavaa ympäristökasvatusta. Vihreää draamaa ohjaavat ympäristökasvatukselliset tavoitteet, ja draamaa käytetään oppimisen mahdollistavana työvälineenä.⁷ Suomen ympäristökasvatuksen seura määrittelee ympäristökasvatuksen tavoitteelliseksi toiminnaksi, joka tukee elinikäistä oppimisprosessia siten, että yksilöiden tai yhteisöjen arvot, tiedot, taidot sekä toimintatavat muuttuvat kestäväen kehityksen mukaisiksi.⁸

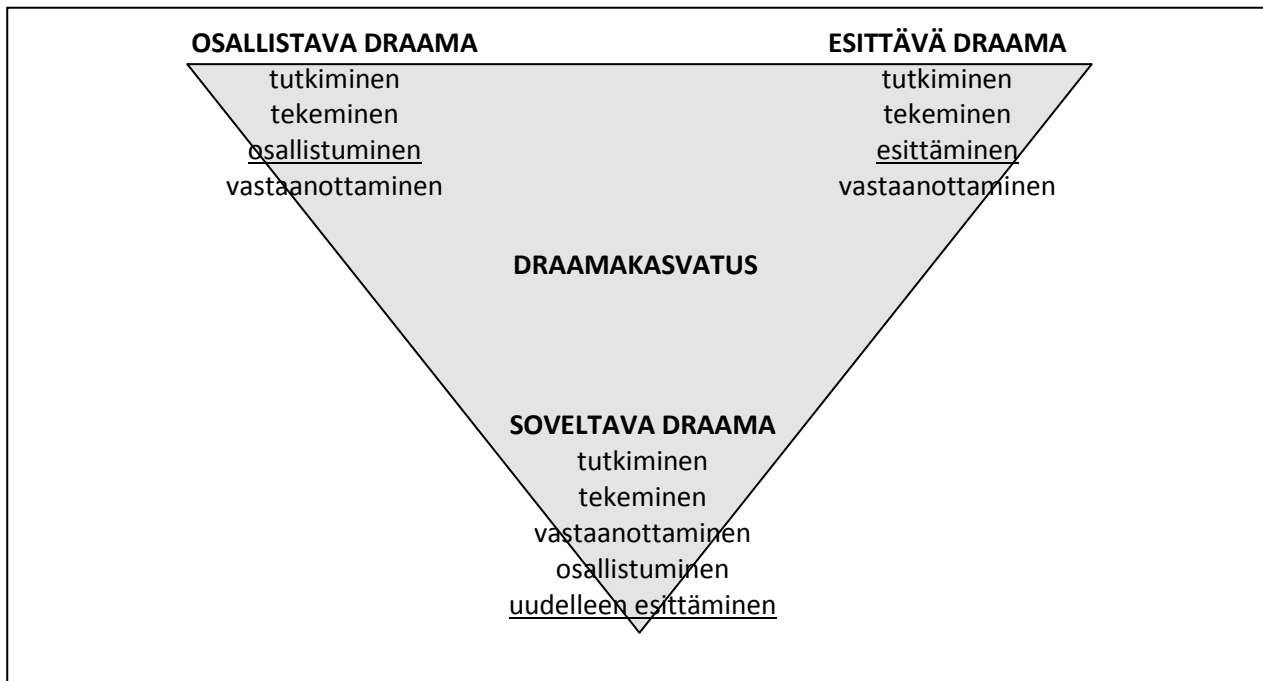
⁵ <http://www.nuortenakatemia.fi/kouluvierailut>

⁶ http://www.motiva.fi/taustatietoa/kuluttajien_energianeuvonta

⁷ Hiltunen, J. & Konivuori, H. 2005

⁸ <http://www.ymparistokasvatus.fi/pages/273.php>

Draamakasvatuksessa voidaan erottaa kolme genreä: osallistava draama, esittävä draama ja soveltava draama. Alla sovellus Hannu Heikkisen Draamakasvatus -kirjan kuvasta⁹, jossa eritellään näiden eri lähestymistapojen ominaispiirteitä.

Liikkuva-draamatyöpajat edustavat osallistavaa draamaa. Käytännössä menetelmä toteutetaan hankkeessa kaksoistunnin mittaisina työpajoina, joita vetävät tehtävään koulutetut henkilöt. Koulutus kestää kaksi päivää. Koulutuksessa tutustutaan Liikkuminen ja liikennetottumukset –draamatyöpajan käsikirjoitukseen ja sen ohjaamiseen, kouluvierailujen toteutukseen käytännössä sekä keskustellaan asiantuntija-alustusten pohjalta nuorten arkiliikunnasta ja sen merkityksestä terveyden, turvallisuuden ja ympäristön näkökulmista. Pajan käsikirjoituksen on laatinut ympäristökasvattaja, Vihreä draama -kouluttaja Jaana Hiltunen, joka myös kouluttaa pajojen vetäjät.

Liikkuva- työpajassa draamaprosessi käsittää neljä vaihetta:

1. virittäytyminen
 - ohjaaja esittelee päivän teeman, tehdään tutustumisharjoituksia ja pohditaan liikenteen hyviä ja huonoja puolia
2. aiheen käsittely yleisellä tasolla
 - harjoitus, jossa pohditaan eri kulkumuotojen ympäristö-, terveys- ja turvallisuusvaikutuksia
 - tehdään aikamatka parempaan tulevaisuuteen
3. aiheen käsittely henkilökohtaisella tasolla
 - käsitellään omaa koulumatkaa: miten sen tekee, mikä olisi parempi vaihtoehto
 - mietitään, miten ihmiset saataisiin innostettua valitsemaan parempi vaihtoehto
4. lopetus
 - mietitään, mikä on minun henkilökohtainen lupaukseni, minkä muutoksen liikkumisessani aion tehdä¹⁰

⁹ Heikkinen, H. 2005, 74

Nuorten Akatemian valitsi Liikkuva-hankkeessa käytettäväksi työmenetelmäksi osallistavan draaman, koska se tukee nuorten omaa toimintaa. Osallistavassa draamassa ei ole erillistä yleisöä, vaan kaikki paikalla olijat osallistuvat yhteiseen tekemiseen ja sen tarkasteluun. Vihreässä draamassa tavoitteena on ihmisen toiminnan muutos jonkin ympäristökasvatuksellisen tavoitteen suhteen, joten menetelmä nivoo yhteen hankkeen rahoittajan tavoitteet sekä Nuorten Akatemian toimintaperiaatteet.

¹⁰ Liikkuva-draamatyöpajan käsikirjoitus 31.8.2010

2 Arvioinnin toteuttaminen

Luvussa 2 esitellään arviointiasetelma ja käydään läpi arviointikysymykset, arviointikriteerit sekä arvioinnissa käytetyt menetelmät.

2.1 Arvioinnin tarve ja tarkoitus

Hankkeen rahoittajan ja toteuttajan näkökulmasta on tärkeää saada tietoa siitä, miten hankkeessa rakennettu malli toimii; saavutetaanko asetetut tavoitteet.

Nuorten Akatemia on vuosien ajan toteuttanut erilaisia kouluvierailuhankkeita ja käytännön kokemukset ovat olleet hyviä. Opettajien ja oppilaiden kannalta ulkopuoliset kouluvierailijat tuovat piristystä koulun arkeen. Käsiteltävän teeman tuntevat, toiminnallisia menetelmiä käyttävät kouluvierailijat tuovat myös tiedollisesti uutta näkökulmaa käsiteltäviin aiheisiin. Aiheet ovat olleet opetussuunnitelmaa tukevia, ja opettajat ovatkin tilanneet kouluvierailijoita eri teemoista erittäin runsaasti.

Nuorten Akatemia on kerännyt palautetta kouluvierailuista opettajilta, vierailijoilta ja opiskelijoilta. Palaute on ollut hyvin positiivista, mutta varsinaista näyttöä siitä, ovatko vierailut saaneet aikaan toivotunlaista *muutosta* oppilaiden asenteissa, mielipiteissä tai toimintatavoissa ei ole tähän mennessä ollut mahdollisuutta kerätä.

Oppitunti on lyhyt interventio nuoren elämässä. Onkin syytä kysyä minkälaisia vaikutuksia yksittäisellä oppitunnilla voidaan edes olettaa olevan. Rahoittajan näkökulmasta ei ole tietenkään järkevää rahoittaa toimintaa, josta ei voi olla varma, viekö se kohti toivottua päämäärää vai ei.

Näin ollen Liikkuva-hankkeen arvioinnissa pyritään selvittämään, tuottavatko kouluvierailut sitä mitä tavoitellaan: välittykö niiden kautta tietoa, kannustavatko ne oppilaita omakohtaiseen pohdintaan ja jopa tekemään muutoksia liikkumistapoihinsa.

2.2 Arviointikysymykset

Arvioinnin avulla vastataan seuraaviin kysymyksiin:

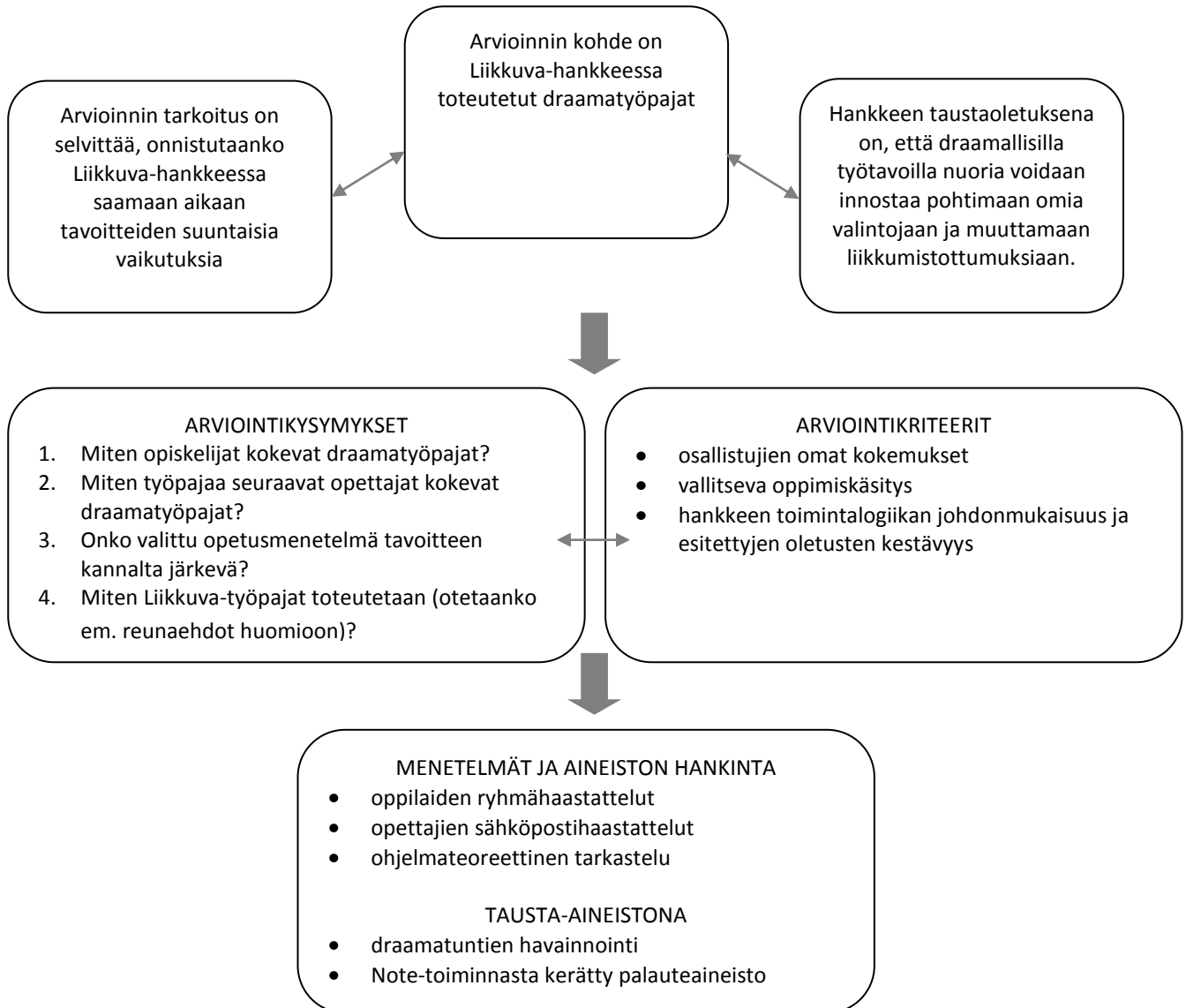
1. Miten opiskelijat kokevat draamatyöpajat?
 - Minkälaista uutta tietoa opiskelijat kokevat saavansa?
 - Minkälaisia ajatuksia draamatyöskentely herättää liikkumiseen liittyen?
 - Saako kouluvierailu nuoret pohtimaan omia liikkumismuotovalintoja?
 - Kannustaako vierailu nuoria muuttamaan omaa liikkumistaan ympäristön, terveyden ja turvallisuuden kannalta paremmaksi?
2. Miten työpajaa seuraavat opettajat kokevat draamatyöpajat?
 - Saavuttiko työpaja tavoitteensa opettajan mielestä?
 - Mihin laajempaan opetuskokonaisuuteen työpaja liittyi?
 - Aiheuttiko kouluvierailu keskustelua aiheesta ennen tai jälkeen vierailun?
3. Onko valittu opetusmenetelmä tavoitteen kannalta järkevä?
 - Voiko draamatyöpaja saada aikaan tavoitteen suuntaista muutosta?
 - Minkälaisia reunaehdota työpajojen onnistuneeseen toteutukseen liittyy?
4. Miten Liikkuva-työpajat toteutetaan (otetaanko em. reunaehdot huomioon)?

2.3 Arviointiasetelma ja aineiston kerääminen

Liikkuva-hankkeen tavoitteena on siis viestiä nuorille uusiutumaton energiaa säästävistä, ympäristöystävällisistä tavoista liikkua sekä kannustaa nuoria pohtimaan omaa liikkumistaan ja muuttamaan liikkumistapojaan ympäristön, terveyden ja turvallisuuden kannalta paremmiksi.¹¹

Seuraan sivun kuvassa esitellään, millaisella asetelmalla arviointi toteutetaan sekä minkälaisilla menetelmillä ja aineistolla arviointikysymyksiin etsitään vastauksia.

¹¹ Liikkuva 2010-2011. Hakemus energiatiedotushankkeeksi 23.11.2009

Opiskelijoiden ryhmähaastatteluja toteutettiin 5. Niihin osallistui 25 7.-9. luokkalaista nuorta. Haastattelut tehtiin noin 3 kuukautta työpajan jälkeen. Haastattelut toteutettiin Kuopiossa Hatsalan koulussa (osallistujan ryhmät kaikilta yläkoulun luokka-asteilta) ja Auran yhtenäiskoulussa (osallistujina kaksi seitsemäsluokkalaisten ryhmää). Haastatteluteemat on esitelty liitteessä 1.

Opettajien sähköpostihaastatteluun osallistui 11 työpajoihin osallistunutta opettajaa. Aikaa työpajasta oli haastattelu-aikaan kulunut 1-3 kuukautta. Kysymykset on esitelty liitteessä 2.

¹² mukaellen Robson, C. 2001, sovellus Kiijärvi-Pihkala, M. 2009a

3 Liikkuva-hanke nuorten valintojen tukijana - minkälaisiin oletuksiin hanke perustuu

Luvussa 3 tarkastellaan Liikkuva-hankkeen logiikkaa: mitä hankkeessa oletetaan saatavan aikaiseksi ja minkälaisilla menetelmillä. Seuraavalla sivulla olevassa kuvassa on pyritty hahmottamaan hankkeeseen liittyvien draamatyöpajojen tarve-päämäärä- tavoite -ketjua sekä koko toiminnan logiikkaa Suunta-työkalun avulla.

Suunta on työkalu, jota voi käyttää suunnittelun ja arvioinnin apuna. Se on käyttökelpoinen projektin, toiminnon, ohjelman, strategian tms. suunnittelussa ja/tai arvioinnissa. Suunta-työkalu on suunniteltu ja toteutettu Terveiden edistämisen keskuksessa ja sen juuret ovat Logical Framework Matrix-mallissa.¹³

Liikkuva-hankkeen logiikka on hahmoteltu sillä perusteella, miten se näyttäytyy hankesuunnitelmassa ja draamatyöpajan käsikirjoituksessa ja toteutuksessa. Logiikan johdonmukaisuutta arvioidaan luvussa 4.

Eryteisesti keskitytään tarkastelemaan hankkeessa toteutettavia draamatyöpajoja - tarkoitus ei siis ole tarkastella hankekokonaisuutta, joka tarkoittaisi arvioinnin laajentamista muuhunkin hankkeessa tapahtuvaan toimintaan (esim. draamatyöpajojen vetäjien rekrytointi ja koulutus, draamatyöpajan käsikirjoituksen luominen, kouluyhteistyö, hankkeessa tapahtuva viestintä jne.).

¹³ <http://www.tekry.fi/web/index.php?page=toiminta-arviointi>

TARVE

Perustelu sille, että liikennetottumuksiin tulisi vaikuttaa:

- liikenteen suuri osuus hiilidioksidipäästöjen muodostumisessa
- joukko- ja kevyenliikenteen kasvu odotettua hitaampaa
- kävelyn ja pyöräilyn vähentyminen

Perustelu sille, että kannattaa vaikuttaa nuoriin:

- tavat liikkua, aktiivinen elämäntapa ja kestävä kehitys tukeva elämänsäsenne opitaan nuorena
- koulu- ja harrastusmatkat hyvä tapa lisätä päivittäistä liikkumismäärää
- liikenteessä nuorille sattuu paljon henkilövahinkoja

PÄÄMÄÄRÄ

13-19 -vuotiaiden nuorten ympäristöystävällisten, energiaa säästävien liikkumismuotojen edistäminen

TAVOITE

Kirjattu tavoite: viestiä nuorille uusiutumaton energiaa säästävästä, ympäristöystävällisistä tavoista liikkua sekä kannustaa nuoria pohtimaan omaa liikkumistaan ja muuttamaan liikkumistapojaan ympäristön, terveyden ja turvallisuuden kannalta paremmiksi.

Määrällinen tavoite: 260 kouluvierailua, joiden kautta tavoitetaan 4000 nuorta

Kehittämistavoite: malli, jonka avulla voidaan kannustaa nuoria valitsemaan energiaa säästäviä tapoja liikkua.

KEINO

Yläkoululaisille suunnattu kaksoistunti, jonka ohjaa tehtävään koulutettu kouluvierailija. Tunnin aiheena on Liikkuminen ja liikennetottumukset. Tunti toteutetaan draamakasvatuksen keinoin tähän hankkeeseen rakennetun käsikirjoituksen mukaisesti.

TOIMINTA

90 minuuttia kestäväällä oppitunnilla toteutetaan nelivaiheinen prosessidraama, jossa käytetään erilaisia osallistavia työmenetelmiä. Aihe linkitetään osallistujien omiin kokemuksiin mm. opiskelijoiden koulumatkojen kautta.

TUOTOS JA TULOS

toteutuneet vierailut = draamatyöpajat
syntynyt toimintamalli

Nuoret innostuvat mukaan draamamenetelmiin niiden toiminnallisuuden takia. Oppitunnilla tehdään töitä yhdessä ja vuorovaikutuksellisesti.

OLETETTU VAIKUTUS

(=MUUTOS KOHDE-
RYHMÄSSÄ)

Nuoret tulevat tietoisemmaksi koulu- ym. matkojensa ympäristövaikutuksista. Nuorissa vahvistuu usko siihen, että omilla valinnoilla on merkitystä oman ja ympäristön kannalta. Nuoret innostuvat muuttamaan käyttäytymistään ympäristön, terveytensä ja turvallisuutensa kannalta paremmaksi.

4 Hankkeen lähtökohtien ja loogisuuden arviointi

Luvussa 4 arvioidaan hankkeen johdonmukaisuutta ja siihen sisältyviä oletuksia.

4.1 Ohjelmateoria arvioinnin viitekehyksenä

Järjestöjen kehittämistyö tapahtuu pitkälti erilaisissa hankkeissa eli projekteissa. (Tässä arvioinnissa *hanke* ja *projekti* sanoja käytetään toistensa synonyymeinä tarkoittaen tarkkaan mm. ajan, resurssien, työnjaon ja tehtävien suhteen määriteltyä toimintakokonaisuutta, jolla yritetään saavuttaa tietty tavoite.) Vaikka projektityö on tuttu ja paljon käytetty työmuoto, sitä ei aina toteuteta parhaalla mahdollisella tavalla. Suunnitteluvaiheessa saattaa osa asioista jäädä määrittelemättä ja tavoitteet asetetaan epämääräisesti. Matkan varrella ei aina seurata tilannetta riittävän tarkasti ja tehdä tarvittavia korjausliikkeitä toimintaan.

Projektityön avuksi on olemassa paljon erilaisia oppaita ja ohjeistuksia. Tässä arvioinnissa tukeudutaan Terveystieteiden tutkimuskeskuksen Suunta-työkaluun¹⁴, joka on apuväline projektin tai toiminnon suunnitteluun ja arviointiin. Suunta perustuu Logical Framework Matrix –malliin ja siinä hyödynnetään nk. ohjelmateorian ajatusta.

Ohjelmateoria on keino jäsentää toiminnan etenemistä, siihen liittyviä syy-seuraussuhteita sekä oletuksia siitä, millä edellytyksillä toiminta voi saavuttaa tavoiteltuja tuloksia ja muutoksia. Syy-seuraussuhteiden jäsentämisessä voidaan hyödyntää tieteellistä teoriaa, mutta se voi myös perustua omiin käsityksiin ja kokemuksiin tai olla näiden yhdistelmä. Toiminta ja arviointi rakentuvat ohjelmateorian pohjalta.¹⁵

Ohjelmateorialla tarkoitetaan siis niitä tietoja, tapoja ja uskomuksia, joiden varassa toimitaan. Tekijät eivät ehkä ole tiedostaneet tai kirjoittaneet auki käyttämänsä ohjelmateoriaa, mutta se näkyy teoissa, puheissa ja tehdyissä valinnoissa. Ohjelmateoria kertoo toiminnan logiikan: miksi tehdään se mitä tehdään, mitä siitä ajatellaan seuraavan, millä toimenpiteillä uskotaan saavutettavan tietty tavoite jne.¹⁶

Hankkeen ohjelmateorian pitävyyttä tarkasteltaessa oleellista on kysyä, millä perusteella joku väittää, että asia on jollakin tavalla. Esimerkiksi miksi tiettyyn tarpeeseen pitäisi vastata tällaisella hankkeella? Mistä tiedetään, että a:sta seuraa b (eli miksi esim. oletetaan, että järjestämällä draamatyöpajoja nuorten tietoisuus lisääntyy ja he muuttavat tottumuksiaan)? Jos ohjelmateoria on vahva, löytyy kysymyksiin perusteltu vastaus.

Kappaleissa 4.2 - 4.7 käydään kohta kohdalta läpi Liikkuva-hankkeen logiikka Suunta-työkalun jaottelun mukaan. Siinä tarkastellaan hankkeen tarvetta, päämäärää, tavoitetta, valittuja keinoja, konkreettisia toimia sekä hankkeen aikaansaamia tuotoksia ja tuloksia. Käytetyt termit on määritelty jokaisen kappaleen alussa. Hankkeen vaikutuksia eli sen aikaansaamia muutoksia käsitellään luvussa 5.2.

¹⁴ Suunta - toiminnan ja arvioinnin suunnittelun työkalu 2010

¹⁵ Aalto-Kallio, M., Saikkonen P. & Koskinen-Ollonqvist, P. 2009, 121

¹⁶ Kijärvi-Pihkala, M. 2009b

4.2 Tarve toiminnalle

Hyvä hanke perustuu havaittuun yhteiskunnalliseen tarpeeseen. Tarve voi löytyä tutkimustiedon kautta tai se voi perustua kokemustietoon. Siihen törmätään ehkä jotain toista hanketta tehtäessä. On tärkeää, että järjestö tai muu organisaatio keskittyy sellaisiin tarpeisiin, joiden täyttämiseen juuri sillä on osaamista ja ammattitaitoa.¹⁷

Tarpeen arvioinnin kannalta on oleellista kysyä, mihin havaittu tarve perustuu. Liikkuva-hankkeen tarve on perusteltu hankkeen rahoitushakemuksessa monista eri näkökulmista.

Perustelu sille, että liikennetottumuksiin tulisi vaikuttaa:

- liikenteen suuri osuus hiilidioksidipäästöjen muodostumisessa
- joukko- ja kevyenliikenteen kasvu odotettua hitaampaa
- kävelyn ja pyöräilyn vähentyminen

Perustelu sille, että kannattaa vaikuttaa nuoriin:

- tavat liikkua, aktiivinen elämäntapa ja kestävä kehitys tukeva elämänsäsenne opitaan nuorena
- koulu- ja harrastusmatkat hyvä tapa lisätä päivittäistä liikkumismäärää
- liikenteessä nuorille sattuu paljon henkilövahinkoja

Perusteluissa on nojattu mm. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuihin, Stakesin kouluterveyskyselyyn, terveystietoa koskevaan tutkimukseen sekä erilaisiin selvityksiin ja tilastotietoihin.

Lisäksi hakemuksessa on perusteltu, minkälaisia menetelmiä kannattaa käyttää:

”Pyrittäessä muuttamaan nuorten käyttämiä kulkumuotoja, on vaikutettava asenteisiin ja kannustettava asenteiden siirtymistä käytäntöön. Tutkimusten mukaan oppilaiden omien kokemusten kautta rakentamat käsitykset ovat paljon pysyvämpiä kuin opettajan tai oppimateriaalin välittämä tieto (esim. Sahlberg ja Leppilampi 1994: Yksinään vai yhteisvoimin? Yhdessäoppimisen mahdollisuuksia etsimässä sekä De Corte 1993: Learning Theory and Instructional Science).”¹⁸

Tarpeen määrittelyssä on ansiokkaasti otettu esille sekä se, miksi jotain pitäisi tehdä, että se, miksi kannattaa toimia juuri niin kuin hankkeessa tehdään. Liikkuva-hankkeen tarpeenmäärittely osoittaa, että liikkumistottumuksiin pitää yrittää vaikuttaa, ja että on järkevää vaikuttaa juuri nuorten kohderyhmään. Lisäksi perustellaan se, miksi keinoina kannattaa käyttää osallistavia, nuorten omia kokemuksia hyödyntäviä menetelmiä. Perusteluissa nojataan monipuolisesti erilaisiin selvityksiin ja tutkimustietoon.

¹⁷ Suunta - toiminnan ja arvioinnin suunnittelun työkalu, Tekry 2010

¹⁸ Liikkuva 2010-2011. Hakemus energiatiedotushankkeeksi. 23.11.2009

4.3 Toiminnan päämäärä

Päämäärä on jotain, mitä kohti ollaan menossa. Se on jotain, mitä halutaan saavuttaa. Päämäärä on yleensä niin suuri, että siihen ei päästä yhden hankkeen avulla, vaan siihen vaaditaan usein jopa usean organisaation toimia, ja usein se voidaan saavuttaa vasta pidemmän ajan kuluessa. Se on kuitenkin jotain, jonka organisaatio/ryhmä kokee tavoittelemisen arvoiseksi ja tärkeäksi. Päämäärän tulee olla linjassa organisaation perustehtävän ja arvojen kanssa.¹⁹

Liikkuva-hankkeen päämääränä on 13-19 -vuotiaiden nuorten ympäristöystävällisten, energiaa säästävien liikkumismuotojen edistäminen.²⁰ Hankkeen draamatyöpajoissa liikkumista käsitellään myös terveyden ja turvallisuuden kannalta.

Päämäärän asettamisessa on kysymys siitä, mitä pitkällä aikavälillä toivotaan tapahtuvan hankkeen ja muiden toimenpiteiden avulla (jotka siis voivat olla organisaation omia muita hankkeita tai muiden organisaatioiden tekemisiä). Liikkuva-hankkeen päämäärä on linjassa tarve-kohdassa esitettyjen näkökulmien kanssa. Se on hankkeille tyypilliseen tapaan kirjattu tekemisen näkökulmasta: päämääränä on *edistää*. Näin muotoiltu päämäärä kuvaa enemmänkin perustehtävää kuin asiointilaa, johon pyritään (vrt. esim. Nuoren Suomen päämäärä, joka on ” että jokainen lapsi ja nuori liikkuu riittävästi päivittäin ja että jokaiselle halukkaalle tytölle ja pojalle on tarjolla innostavia ja kehittäviä mahdollisuuksia harrastaa liikuntaa ja urheilua.”²¹).

Nuorten ympäristöystävällisten, energiaa säästävien liikkumismuotojen edistäminen kertoo kuitenkin suunnan, mihin pyritään, ja on näin ollen toiminnan suunnittelua ohjaava muotoilu.

Kirjatussa päämäärässä ei ole mainittu hankkeen terveys- ja turvallisuusnäkökulmaa. Tämä ei kuitenkaan ole ongelma, koska liikkumismuodot, jotka ovat parhaita ympäristön kannalta, ovat yleensä parhaita myös liikenneturvallisuuden ja terveyden kannalta. Eri näkökulmat tarjoavat nuorille erilaisia mahdollisuuksia linkittää aihepiiri omiin kokemuksiin.

4.4 Tavoite, johon toiminnalla pyritään

Tavoite ilmaisee konkreettisesti, mitä toiminnalla halutaan saada aikaiseksi.

Liikkuva-hankkeen tavoite on määritelty seuraavasti²²: Hankkeen tavoitteena on viestiä nuorille uusiutumaton energiaa säästävistä, ympäristöystävällisistä tavoista liikkua sekä kannustaa nuoria pohtimaan omaan liikkumistaan ja muuttamaan liikkumistapojaan ympäristön, terveyden ja turvallisuuden kannalta paremmiksi.

¹⁹ Suunta - toiminnan ja arvioinnin suunnittelun työkalu 2010

²⁰ Liikkuva 2010-2011. Hakemus energiatiedotushankkeeksi 23.11.2009

²¹ http://www.nuorisuomi.fi/nuori_suomi

²² Liikkuva 2010-2011. Hakemus energiatiedotushankkeeksi 23.11.2009

Tavoite-kohdassa mainitaan myös määrälliset tavoitteet:

- rekrytoidaan ja koulutetaan 60 kouluvierailijaa ohjaamaan draamatyöpajoja
- toteutetaan 220 draamatyöpajaa yläkouluissa, lukioissa ja toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa (tavoitteeksi nostettiin 260 työpajaa toimintasuunnitelman tarkennuksen yhteydessä)
- tavoitetaan draamatyöpajojen kautta noin 4000 nuorta
- tuotetaan opettajien käyttöön materiaalia

Liikkuva-hankkeen tavoite - kuten päämääräkin - on määritelty tekemisen kautta. Se kertoo, mitä ollaan tekemässä (viestitään ja kannustetaan), mutta ei, mihin on tarkoitus päästä. Tavoite on muotoiltu: ”... kannustaa nuoria ---muuttamaan liikkumistapojaan”. Ei ole kovin todennäköistä, että kenenkään toiminta muuttuu 90 minuutin intervention seurauksena. Joudutaanko siis toteamaan, että tavoitteita ei ole saavutettu? Toisaalta on kohtuullista olettaa, että draamamenetelmien käyttö on aikaansaanut omaa pohdintaa, ja sillä taas voi olla vaikutuksia siihen, että toimintakin muuttuu. Tavoitteen asettaminen tekemisen kautta on hankkeille hyvin tyyppillistä. Näin asetetut tavoitteet ovat käyttökelpoisia tekemisen näkökulmasta, mutta asettavat haasteen arvioinnille.

Määrälliset tavoitteet ovat selkeitä, ja niiden kommentointi onkin helppoa. Hankkeessa on jo tässä vaiheessa koulutettu tavoiteltu määrä kouluvierailijoita, draamatyöpajojen ja kohdattujen nuorten määrissä ollaan jo niin pitkällä, että voidaan olettaa tavoitteiden määrällisten tavoitteiden tulevan saavutetuksi vuoden loppuun mennessä. Yhtenä tavoitteena hankkeessa oli tarjota opettajien käyttöön materiaalia. Draamatyöpajan käsikirjoitus on ladattavissa Noten internet-sivuilla, jossa opettajaa kehoitetaan hyödyntämään sitä omassa opetuksessaan. Käsikirjoitusta on ladattu seuraavasti:

- kevät 2010: 184 latausta
- syksy 2010: 237 latausta
- kevät 2011: 258 latausta

Kuten edellä on käynyt ilmi, hanke on saavuttamassa määrälliset tavoitteensa. Lisäksi hankkeessa tuotettu materiaali selvästi kiinnostaa opettajia. Muut tavoitteet on määritelty tekemisen kautta. Niiden saavuttamista ja hankkeen onnistumista kommentoidaan luvussa 5.

4.5 Valitut keinot

Keinot ovat asioita, joihin keskittymällä pyritään saavuttamaan toiminnalle asetettu tavoite tai tavoitteet.²³

Liikkuva-hankkeessa keinoksi on valittu kaksoistunnilla toteutettava työpaja, jonka vetää koulutettu kouluvierailija hankkeeseen laaditun käsikirjoituksen mukaisesti. Nuorten Akatemian arvomaailman mukaisesti keskeistä on nuorten oma toiminta: kaksoistunti rakentuu yhdessä tekemiselle ja teeman käsittely pyritään linkittämään osallistujien omiin kokemuksiin.

²³ Aalto-Kallio, M., Saikkonen P. & Koskinen-Ollonqvist, P. 2009, 121

Tarve-kohdassa oli jo osaltaan perusteltu, miksi hankkeessa on valittu menetelmäksi toiminnallinen, omia kokemuksia hyödyntävä Vihreä draama. Perusteluja löytyy myös opetussuunnitelmasta ja vallitsevasta oppimiskäsityksestä. Perusopetuksen suunnittelua ohjaavissa opetussuunnitelman perusteissa oppiminen ymmärretään ”yksilölliseksi ja yhteisölliseksi tietojen ja taitojen rakennusprosessiksi, jonka kautta syntyy kulttuurinen osallisuus”. Lisäksi todetaan, että ”oppiminen on seurausta oppilaan aktiivisesta ja tavoitteellisesta toiminnasta, jossa hän aiempien tietorakenteidensa pohjalta käsittelee ja tulkitsee opittavaa ainesta. - - - Oppiminen on kaikissa muodoissa aktiivinen ja päämääräsuuntautunut, itsenäistä tai yhteistä ongelmanratkaisua sisältävä prosessi. Oppiminen on tilannesidonnaista, joten oppimisympäristön monipuolisuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota”.²⁴ Oppimiskäsitys on siis hyvin konstruktivistinen.

Opetussuunnitelman perusteissa otetaan myös kantaa siihen, minkälaisilla työtavoilla koulussa tulisi toimia (alleviivaukset arvioinnin tekijän): ”Työtapojen tehtävänä on kehittää oppimisen, ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja, työskentelytaitoja ja sosiaalisia taitoja sekä aktiivista osallistumista. - - - Työtapojen tulee antaa mahdollisuuksia myös eri ikäkausille ominaiseen luovaan toimintaan, elämyksiin ja leikkiin.”

On siis helppo nähdä, että Liikkuminen ja liikennetottumukset -draamatyöpaja sopii hyvin koulun opetussuunnitelmaan. Oleellista on kuitenkin se, että parhaimmillaan se myös täydentää sitä oikealla tavalla, tuo sinne jotain mitä sieltä puuttuu. Koulumaailmaa tutkittaessa on todettu, että vallitsevasta oppimiskäsityksestä ja opetussuunnitelman perusteisiin kirjatuista näkökulmista huolimatta suuri osa koulun toiminnasta toteutuu edelleen nk. perinteisen mallin mukaisesti. Luokkaopetukseen käytetystä ajasta opettaja on äänessä 70 %.²⁵ Tilanne saattaakin olla se, että opetussuunnitelmissa on konstruktivistinen teoriaosa ja perinteiseen, opettajajohtoiseen oppimiskäsitykseen perustuva käytäntöä ohjaava osa. Opettajalle tilanne on hyvin vaikea, koska ristiriitaisten näkemysten yhteensovittaminen aiheuttaa jatkuvan riittämättömyyden tunteen.²⁶

Liikkuva-hankkeen draamatyöpaja sopii hyvin vallitsevaan oppimiskäsitykseen. Osallistava draama sisältää juuri sellaisia elementtejä, jotka nykyisen oppimiskäsityksen mukaan tukevat oppimista: oppimisessa on oleellista prosessimaisuus, kokemukseen perustuminen, todellisten ongelmien ratkaiseminen, holistisuus ja vuorovaikutus.²⁷

Lisäksi työpaja on muokattu niin, että se saadaan sopimaan myös koulun käytäntöihin, joita määrittelevät suhteellisen tiukat tunti- ja oppiainerakenteet sekä tietynlainen opettajan rooli. Työpajalla on siis mahdollisuus toteuttaa konstruktivistisia periaatteita käytännössä. Ongelmalliseksi tilanteen tekee se, että interventio on todella lyhyt. Esimerkiksi Lintunen (1995) toteaa (Cattanach 1992 viitaten), että ”jos draaman keinoin halutaan päästä kestoaltaan jonkinlaisiin tuloksiin, draamakokonaisuuden tulee olla kestoaltaan useampia viikkoja. Näin oppijat ehtivät tottua uusiin työtapoihin ja ryhmätyöskentelyyn.”

²⁴ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 7

²⁵ Uusikylä, K. & Atjonen, P. 2005

²⁶ Rauste - von Wright, M., von Wright, J. & Soini, T 2003

²⁷ Lintunen, J. 1995

4.6 Konkreettiset toimet eli toiminnan prosessit

Keinot jäsentyvät erillisiksi toimintaprosesseiksi. Prosessit ovat kokonaisuuksia, jotka voidaan pilkkoa konkreettisiksi työtehtäviksi.²⁸

Tässä luvussa tarkastellaan, miten draamatyöpajoissa konkreettisesti toimitaan (tässä ei siis tarkastella koko hanketta, vaan keskitytään tarkastelemaan Liikkuva-draamatyöpajassa tapahtuvia asioita).

Seuraavassa kommentoidaan draamaprosessin eri vaiheita. Vaiheet on esitelty työpajan käsikirjoituksessa.

Ensimmäinen vaihe: Virittäytyminen (Ohjaaja esittelee päivän teeman, tehdään tutustumisharjoituksia ja pohdintaan liikenteen hyviä ja huonoja puolia)

Havaintojen ja opettajapalautteiden perusteella työpajoissa ohjaajan ja oppilaiden välille syntyy heti tunnin alussa hyvä vuorovaikutus. Oppilaista suurin osa lähtee innokkaasti toimintaan mukaan. Työpajan kolme eri näkökulmaa (ympäristö, terveys ja turvallisuus) aiheuttaa sen, että ohjaaja joutuu alussa selittämään paljon termejä ja eri näkökulmia. Tämä jonkin verran jarruttaa tilanteen etenemistä ja johtaa siihen, että ohjaaja on suhteellisen paljon äänessä.

Toinen vaihe: Aiheen käsittely yleisellä tasolla (Harjoitus, jossa pohditaan eri kulkumuotojen ympäristö-, terveys- ja turvallisuusvaikutuksia. Aikamatka parempaan tulevaisuuteen.)

Työpajan toinen vaihe vie tunnista eniten aikaa. Ensimmäinen harjoitus johtaa parhaimmillaan hyvään keskusteluun, jossa oppilaat kommentoivat myös toistensa esittämiä näkökulmia. Aikamatka-harjoitus tuntuu olevan oppilaiden mielestä hauska, siitä huolimatta että osa vanhemmista oppilaista kokee sen lapselliseksi.

Kolmas vaihe: Aiheen käsittely henkilökohtaisella tasolla (Käsitellään omaa koulumatkaa: miten sen tekee, mikä olisi parempi vaihtoehto. Mietitään, miten ihmiset saataisiin innostettua valitsemaan parempi vaihtoehto.)

Konstruktivismin ja omien kokemusten linkittämisen näkökulmasta työpajan kolmas vaihe on kaikkein oleellisin. Ryhmätyönä toteutettava kartan piirtäminen ja siinä yhteydessä omien valintojen pohtiminen toimii hyvin. Ongelmana on vaihtoehtojen vähyyt: tehtävä keskittyy vain koulumatkaan, joka ei joidenkin oppilaiden kohdalla ole ollenkaan oleellinen vaihtoehtojen näkökulmasta. Jos esim. asuu aivan koulun lähellä, ei koko kysymys tunnu relevantilta. Tilanne on sama, jos asuu todella kaukana. Silloin on ymmärrettävää, että käytetään käytännöllisintä vaihtoehtoa, eli esimerkiksi vanhempien kyydissä kulkemista. Tehtävää voisi laajentaa harrastusmatkoihin tai vaikka omaehtoiseen kavereiden kanssa liikkumiseen, jolloin vaihtoehtojen pohtiminen olisi todellisempaa.

Neljäs vaihe: Lopetus (Mietitään, mikä on minun henkilökohtainen lupaukseni, minkä muutoksen liikkumisessani aion tehdä.)

²⁸ Suunta - toiminnan ja arvioinnin suunnittelun työkalu 2010

Käsikirjoituksen lupaus-vaihe on aivan viimeinen tehtävä. Se on siis se, joka jää pois tai toteutetaan hyvin nopeasti aikataulun pettäessä. Se on kuitenkin aivan välttämätön, jotta yleiseltä tarkastelun tasolta päästäisiin omien valintojen pohdintaan. Tiiviin 90 minuutin työskentelyn jälkeen oppilaat ovat viimeisten minuuttien aikana jo ainakin mielessään - joskus käytännössäkkin - jo lähdössä luokasta. Lopetus vaatisi kunnollisen pysähtymisen, jotta aidolle reflektiolle ja omien lupauksien pohdinnalle jäisi aikaa. Havaintojen perusteella näin ei tapahtunut, tästä kertoo myös se että oppilaat eivät haastattelutilanteessa kertoneet lopetuksesta juuri mitään. Mainittava on, että yksi opettaja nimenomaan kehui työpajan loppukeskustelua erityisen hyväksi.

Selkeän kritiikin voi arviointiaineiston perusteella esittää käsikirjoituksen pituuteen. Sekä opettajat että opiskelijat olivat sitä mieltä, että aikaa oli liian vähän. Rakenteellisesti tämä on vaikea ratkaista, mutta asiaa helpottaisi se, ettei kaksoistunnin aikana käsiteltäisi liian montaa asiaa. Jotkut harjoitukset, esim. aikakone, vaativat myös aika paljon selittämistä, ennen kuin aiheeseen päästiin. Olisi hyvä miettiä, miten voitaisiin vielä enemmän siirtää painopistettä ohjaajan neuvoista ja selittämisestä oppilaiden tekemiseen ja keskinäiseen puheeseen sekä omien kokemusten reflektointiin.

4.7 Toiminnasta seuraavat tuotokset, tulokset ja muutokset

Tuotokset ovat keinojen, prosessien ja tehtävien kautta syntyviä yksittäisiä, toteutuneita toimenpiteitä ja usein tuloksiin suhteutettuna välineellisiä. Tuotos on esimerkiksi koulutus, tilaisuus tai julkaisu. Tuotoksien syntyminen tärkeää ja ne johtavat tuloksiin. Hankkeen tuloksia ovat esimerkiksi se, että koulutus järjestettiin, osallistujia oli suunniteltu määrä, suunnitellut toiminnot saatiin toteutettua jne. Tuotokset ja tulokset tähtäävät muutokseen. Muutos on toteutunut esimerkiksi silloin, kun järjestetty koulutus on lisännyt kohderyhmän osaamista tai liikuntaryhmiin osallistuvien henkilöiden paino on laskenut.²⁹

Liikkuva-hankkeessa syntyviä tuloksia ovat mm. toteutuneet draamatyöpajat sekä syntynyt toimintamalli. Draamatyöpajoilla on ollut paljon kysyntää, samoin kuin opettajien käyttöön tarjotulla draamatyöpajan käsikirjoituksella. Toimintamallilla tarkoitetaan hakemuksen mukaan seuraavaa:

Hankkeessa rakennetaan kouluvierailijamalli, jossa teeman käsittelyä kouluissa tuetaan draamakasvatuksen keinoin. Kouluvierailuja varten tuotetaan draamatyöpajan käsikirjoitus, joka koostuu toiminnallisista harjoitteista. Harjoitteiden tavoitteena on virittää ryhmä pohtimaan heidän omasta näkökulmastaan arkiliikkumiseen liittyviä asenteita, valintoja ja niiden vaikutuksia niin ympäristöön, liikenneturvallisuuteen kuin terveyteenkin.³⁰

Pohja toimintamalliin oli jo olemassa Liikkuva-toiminnan aikaisemmilta vuosilta. Uusi hanke on mahdollistanut mallin kehittämisen edelleen. On hyvä, että mallia olleen edelleen valmiita hiomaan kokemusten perusteella. Tämän arvioinnin alustavia tuloksia on jo välitetty eteenpäin, jotta käsikirjoituksessa voidaan painottaa asioita niin, että se tukee entistä paremmin tavoitteena olevan muutoksen syntymistä.

²⁹ Suunta - toiminnan ja arvioinnin suunnittelun työkalu 2010

³⁰ Liikkuva 2010-2011. Hakemus energiatiedotushankkeeksi 23.11.2009

Kuten edellä on käynyt ilmi, hankkeessa on kohdattu suuri määrä yläkouluikäisiä oppilaita. Tätä on syytä pitää erityisen onnistuneena siksi, että kyse ei ole vain nopeasta kohtaamisesta (joista on usein kyse esim. erilaisissa tiedotuskampanjoissa), vaan tilanteesta, jossa nuoret ovat toiminnallisesti mukana aiheen käsittelyssä.

Yleensä missään hankkeessa pelkät tuotokset ja tulokset eivät riitä, vaan hankkeessa tavoitellaan jonkinlaista muutosta. Liikkuvassa tavoiteltava muutos liittyy siihen, että nuoret saataisiin muuttamaan käyttäytymistään ympäristön, terveytensä ja turvallisuutensa kannalta paremmaksi. Muutoksen aikaansaamista käsitellään erikseen luvussa 5.

5 Hankkeen onnistumisen arviointi

Onnistuminen on aina näkökulmakysymys. Opettajan mielestä onnistuminen on esim. sitä, että sovittu tunti toteutuu, luokka innostuu toimintaan mukaan eikä käytöshäiriöitä synny. Opettaja myös toivoo, että tunti vastaa sisällöltään sitä mitä hän odotti. Oppilas kokee tilanteen onnistuneeksi, jos tunnilla oli mukavaa, asiat sujuivat, aika ei tullut pitkäksi. Jos tunti on saanut hänet innostumaan, hän varmasti sanoisi sitä onnistuneeksi. Jos tunti sai hänet tuntemaan itsensä epävarmaksi tai tyhmäksi, hän ei varmasti kuvaisi sanalla onnistunut. Hankkeen rahoittajien ja toteuttajien näkökulmasta interventio on onnistunut, jos se saavuttaa sille asetetut tavoitteet ja se saa aikaan toivotunlaista muutosta.

5.1 Liikkuva-draamatyöpajan osallistujien näkökulmasta

Oppilaat

Liikkuva-draamatyöpajaan osallistuneet oppilaat pystyivät hämmästyttävän hyvin palauttamaan mieleensä, mitä tunnilla oli tapahtunut, vaikka haastatteluajankohtana työpajasta oli kulunut noin 3 kuukautta. Käsitellyistä teemoista kaikki haastatteluryhmät muistivat ympäristönäkökulman.

Oppilaiden mielestä liikenteeseen liittyviä ympäristökysymyksiä on painotettu paljon sekä koulussa että mediassa. Pääsääntöisesti he eivät kokeneetkaan oppineensa työpajasta mitään uutta. Draamatyöpaja koettiin 7-luokkalaisten haastatteluryhmissä mukavaksi vaihteluksi, joka oli ”tosi piristävää normaaliin koulupäivään verrattuna.” Kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisten ryhmät toivat vahvasti esille, että kokivat osan työpajan sisällöstä lapselliseksi. Molemmat ryhmät myös mainitsivat, että tunnin sisältö olisi ajankohtaisempi nuoremmille.

Tosin asiaa tuli ajateltua eri tavalla:

Ne asiat tiesi kyllä, ehkä enemmän rupesi ajattelemaan, tarkemmin. --- Niin kyllä kun rupesi miettimään niin löysi uusia puolia.

Oppilaat muistivat hyvin erilaiset menetelmät, joita tunnilla oli käytetty. Vanhemmat oppilaat toivat tässäkin kohdassa esille lapsellisuuden, toisaalta aina joku ryhmäläisistä lisäsi, että hauskaa toiminta oli ollut. Seitsemäsluokkalaisten suhtautuivat menetelmiin positiivisemmin. Ryhmissä oli mukava toimia ja tehtävät olivat ”kivoja”. Kaikilla oli se käsitys, että pääsääntöisesti myös muut oppilaat olivat pitäneet käytetyistä menetelmistä.

Oppilailla oli suhteellisen selkeä käsitys siitä, miksi tällainen työpaja oli heille järjestetty. Kaikissa ryhmissä oletettiin, että heidät haluttiin saada ajattelemaan liikumista ja sen ympäristövaikutuksia.

Kysymys: Miksi luulette opettajan tilanteen tällaisen työpajan, mihin sillä pyrittiin?

Että liikkuisi turvallisemmin ja ettei tulis päästöjä.
Ja että alkaisi miettimään noita juttuja.

No oisko sillai että me mahdollisimman nuorina ruvettais ajattelemaan näit. Että ei autettais ilmastonmuutosta.

Varmaan että alettasi miettiä paremmin sitä asiaa. (Mitä asiaa?) Ilmastonmuutosta, että tulee hiilidioksidipäästöjä ilmakehään.

Joo, ja että ite ruvettais ajattelemaan, ja että voitais ite keksiä jotain, tai että meidän keksinnöistä vois muutkin saada ideaa.

Muutammat toivat esille myös sen, että todennäköisesti opettaja oli halunnut tuoda kouluun vaihtelua.

Oppilaat eivät maininneet muuttaneensa toimintatapojaan työpajan jälkeen. Heillä oli myös sellainen käsitys, että muutkaan eivät olleet tehneet niin.

Ei se elämä siitä mitenkään muuttunut, se oli vain erilainen tunti.

Oppilaat selvästi kokivat, että muutos ei ole heistä kiinni. Edessä on joko käytännön esteitä, tai sitten asia koskee enemmän muita ihmisiä kuin heitä itseään:

Jos on (koulu)matkaa 30 kilometriä niin miten sen voi muuttaa?

Bussilippujen hintoja ei ainakaan kannattaisi korottaa (jos halutaan saada aikaan muutosta liikennetottumuksissa).

Aikuisille samaa juttua (draamatyöpaja aiheesta), ehkä vähän eri jutuilla. Niitä tämä enemmän koskee kun ne autoilee.

Yksi haastatteluryhmä innostui ideoimaan ”porkkanoita” muutoksen aikaansaamiseksi:

Joku sellainen haaste olisi hyvä. Jos vaikka jollain on 16 kilometriä (koulumatka) niin ei tarvitse koko matkaa kävellä, mutta vaikka seuraavalla pysäkillä. Olisi vaikka kilpailu, seurattaisiin kuukauden ajan. Mutta jos asuu kaukana niin kuka voi todistaa?

No, se olisi se rehellisyys.

Tai vois pyytää että äiti jättää johonkin vaikka kahden kilometrin päähän ennen koulua.

Yhdeksäsluokkalaisten haastatteluryhmä oli selvästi kriittisempi kuin neljä muuta. Ryhmä oli tyytymätön ohjaajaan ja oli vahvasti sitä mieltä, että työpaja sopii paremmin pienemmille. He olisivat myös toivoneet työpajaan enemmän mahdollisuutta osallistua itse.

Olisi ollut kivaa että joku on auto, ja joku juoksee, olisi saanut eläytyä enemmän. Meidän luokka on sellainen! Siinä (jonotehtävässä) tuli vain että, mä olen ympäristöystävällisin, mä olen sitä ja sitä. Sai vaan möllöttää jonossa.

Kriittisistä kannanotoista huolimatta oppilaat olivat tyytyväisiä siihen, että tunti oli erilainen. Tavallisesta koulupäivästä poikkeavat menetelmät koettiin hauskoina, ja oppitunnin poikkeaminen rutiineista auttoi muistamaan tulla käsitellyt asiat pitkänsä ajan päästä.

Opettajat

Puolet sähköpostikyselyyn vastanneista opettajista oli tilannut draamatyöpajan siksi, että se liittyi opetussuunnitelman liikenneteemaan. Puolet toivoivat pajan tuovan vaihtelua kouluarkeen.

Vain yksi opettaja oli käsitellyt aihetta etukäteen oppilaiden kanssa:

Kurssin puitteissa tehtiin Liikenneturvan sivuilta nettitehtäviä, katsottiin animaatiota ja keskusteltiin.

Lisäksi maahanmuuttajaluokan opettajat olivat etukäteen käyneet läpi aiheeseen liittyvää sanastoa.

Työpajan jälkeen osalla ryhmistä liikenneteeman käsittely jatkui, mutta vastauksista saa käsityksen että draamatyöpajan tapahtumiin ei juurikaan palattu. Kahdessa luokassa oli käyty keskustelua siitä, mitä eri vaihtoehtoja oppilailla on käytännön liikkumisen suhteen (toisessa luokassa keskustelu koski koulumatkaa, toisessa liikuntatunneille siirtymistä). Yhdessä luokassa oppilaat kirjoittivat tunnista palautteen, jossa pohtivat mitä tehtiin ja miksi. Palautteen jälkeen aiheesta käytiin vielä yhteinen keskustelu.

Opettajien mielestä parasta draamatyöpajassa oli se, että ohjaaja sai aikaan hyvän vuorovaikutuksen. Oppilaat lähtivät mukaan toimimaan, myös niissä tapauksissa jossa harjoituksia pidettiin lapsellisina. Moni opettaja mainitsi, että toiminnalliset menetelmät ja hyvä vetäjä innostivat oppilaat mukaan, ja että erilaiset vaihtoehdot ottivat hyvin huomioon erilaiset oppilaat.

Ammattitaitoinen vetäjä. Hyvä tehtävävalikko, harjoitukset olivat luovia ja meilikuvituksellisia. Hyvä, että on erityyppiä harjoituksia eri oppilaille.

Opettajat pitivät arvokkaana kouluvierailijan tuomaa vaihtelua koulun arkeen. Myös yhteistyö koulun ulkopuolisten tahojen kanssa koettiin tärkeänä.

On aina herkkua koulumaailmassa, kun ulkopuolinen tulee.

Kivaa, että voi saada ilmaiseksi vierailun, koska koululla ei ole resursseja maksaa niistä. Positiivista, että tullaan kouluun ja toimitaan koulun aikataulujen mukaisesti.

Ohjaajan kehuttiin myös osanneen hyvin sopeutua kunkin ryhmän tilanteeseen:

Vetäjä huomasi itse, että kannattaa tehdä pieni muutos harjoitukseen. Perusteli muutoksen opettajallekin, mikä oli hyvä.

Oikeesti hyvä loppukeskustelu.

Opettajien mukaan oppilaat pitivät tunnin tuomasta vaihtelusta, sen toiminnallisuudesta sekä erilaisista harjoituksista. Opettajien mielestä harjoitukset sopivat paremmin nuoremmille oppilaille. Opettajat eivät olleet optimistisia sen suhteen, että tunti olisi aiheuttanut muutosta nuorten käyttäytymisessä.

Draamatyöpajan kehittämiseksi ehdotettiin pidempää prosessia. Yksi opettajista koki, että työpajan markkinointi oli harhaanjohtavaa: hän pettyi, kun tunti ei sisältänyt esim. näyttelemistä tai muuta ilmaisutaitoa.

Opettajat painottivat ohjaajan ammattitaitoa. Opettajat odottavat, että vetäjä saa innostettua porukan mukaan mutta että hän myös osaa ”pitää kuria”. Lisäksi toivotaan, että ohjaajalla on tietoa käsiteltävästä aiheesta.

Vierailuihin liittyen kannattaa pohtia, onko pajan vetäjällä jotain ylimääräistä annettavaa, mitä opettajalla ei ole. Pitäisi tuoda jotain uutta. Ei tarvita vetäjää, jos tulee tunne, että olisi itsekin voinut tehdä.

5.2 Saavutetaanko tavoitteet, aikaansaadaanko muutosta?

Kuten aiemmin on tullut ilmi, hankkeissa on tyypillistä määritellä tavoite päämäärällisesti, kuvaamaan enemmänkin sitä mitä hankkeessa tehdään kuin mitä sillä yritetään saada aikaan. Hankkeen tavoitteena on ollut **viestiä** nuorille uusiutumaton energiaa säästävistä, ympäristöystävällisistä tavoista liikkua, sekä **kannustaa** nuoria **pohtimaan** omaa liikkumistaan **ja muuttamaan** liikkumistapojaan ympäristön, terveyden ja turvallisuuden kannalta paremmiksi. Arvioinnin perusteella draamatyöpaja ei niinkään tuonut oppilaille uutta tietoa asiasta, mutta se onnistui aikaansaamaan pohdintaa asian tiimoilta. Oppilaiden ja opettajien mukaan työpaja ei aikaansaanut käyttäytymisen muutosta, mutta sen oletaminen 90 minuutin oppitunnin seurauksena onkin liian optimistista. Oleellista onkin kysyä, voiko aikaansaatu pohdinta olla osaltaan edesauttamassa käyttäytymisen muutosta jatkossa.

Liikkuva-hankkeessa tavoiteltu muutos yritetään aikaansaada draamatyöskentelyn keinoin. Draamallisissa työskentelytavoissa lähtökohtana ovat opiskelijoiden omat kokemukset, ja niissä työskennellään toiminnallisesti. Draaman keinoin tarkastellaan nykytilannetta ja toisaalta pyritään kuvittelemaan, miten asiat voisivat olla. Tämä nykytilan ja tulevaisuuden erilaisten mahdollisuuksien välinen jännite nähdään draamapedagogiikassa oppimisen mahdollistajana.

Opetussuunnitelma ja vallitsevan oppimiskäsityksen tarkastelu osoittaa, että hankkeessa on tehty oikeita valintoja ja kuljettu oikeaan suuntaan. Draamatyöpaja sopii hyvin sekä koulun tavoitteisiin että viemään haluttuja tavoitteita eteenpäin. Avainsana on oppilaiden omat kokemukset ja toiminnallisuus. Nämä huomioidaan, joten oppimisen näkökulmasta toimitaan juuri oikein. Osallistujien vastaukset tukevat oletusta siitä, että oman toiminnan kautta asiat jäävät mieleen ja antavat pohjaa omien valintojen tarkastelulle. Silloin jopa muutos on mahdollinen.

6 Yhteenveto arvioinnin tuloksista

Luvussa 6 vastataan arviointikysymyksiin sekä esitetään arvioinnin tuloksista nousseita suosituksia toiminnan edelleen kehittämiseksi.

6.1 Vastaukset arviointikysymyksiin

Miten opiskelijat kokevat draamatyöpajat?

- Minkälaista uutta tietoa opiskelijat kokevat saavansa?
- Minkälaisia ajatuksia draamatyöskentely herättää liikkumiseen liittyen?
- Saako kouluvierailu nuoret pohtimaan omia liikkumismuotovalintoja?
- Kannustaako vierailu nuoria muuttamaan omaa liikkumistaan ympäristön, terveyden ja turvallisuuden kannalta paremmaksi?

Draamatyöpajaan osallistuneet nuoret muistavat työpajan kulun ja vaiheet erittäin hyvin. Ryhmänä keskustellessaan he pystyivät palauttamaan mieleensä kaikki eri vaiheet, joita pajassa käsiteltiin. Työpajassa käsitellyistä näkökulmista he muistivat parhaiten ympäristön, joka usein tulee puheessa esille ilmastonmuutoskeskusteluna. Myös turvallisuusnäkökulma tuli keskusteluissa esille, terveys ei niinkään. Työpajassa käytetyt menetelmät ja tehtävät aikaansaavat pohdintaa, joka jatkui myös haastattelutilanteessa. Oppilaat kommentoivat toistensa näkemyksiä ja perustelivat omiansa.

Draamamenetelmien käyttöön oppilaat suhtautuvat positiivisesti. Ne ovat viihdyttäviä ja tuovat vaihtelua koulun arkeen. Myös kriittisiä kommentteja esiintyi. Ne liittyvät lähinnä siihen, että menetelmät tuntuivat leikkimiseltä ja leikkiminen taas koettiin lapsellisena.

Kukaan ryhmähaastatteluihin osallistuneista ei kerro muuttaneensa toimintatapojaan työpajan seurauksena. Myöskään opettajat eivät usko näin tapahtuneen. Oppilaat kuitenkin pitävät tärkeänä, että näistä asioista puhutaan. Nuoret kokevat, että oleellisia valintoja voisivat enemmänkin tehdä heidän vanhempansa. Vaikka muutosta ei voi olettaa tapahtuvan 90 minuutin seurauksena, näyttää siltä että toiminta antaa muutokselle mahdollisuuden. Tärkeässä roolissa on nuorten oma toiminta.

Miten työpajaa seuraavat opettajat kokevat draamatyöpajat?

- Saavuttiko työpaja tavoitteensa opettajan mielestä?
- Mihin laajempaan opetuskokonaisuuteen työpaja liittyi?
- Aiheuttiko kouluvierailu keskustelua aiheesta ennen tai jälkeen vierailun?

Opettajat olivat tyytyväisiä draamatyöpajaan. Se vastasi heidän odotuksiaan ja saavutti ne tavoitteet, joita he olivat sille asettaneet. Opettajat olivat tyytyväisiä ohjaajan ammattitaitoon ja pitivät toiminnallisia

menetelmiä hyvinä ja oppilaiden kannalta mielenkiintoisina. Opettajien mielestä vuorovaikutus toimi ja oppilaat innostuivat yhteiseen tekemiseen.

Opettajat pitivät hyvänä sitä, että kouluun on mahdollista tilata ulkopuolinen vierailija. Vaihtelua pidetään tärkeänä, mutta myös sitä että aihe sopii käsiteltäviin teemoihin. Liikkuva-draamatyöpaja voidaan linkittää kahteen opetussuunnitelman perusteissa mainittuun aihekokonaisuuteen: Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta sekä Turvallisuus ja liikenne.

Haastattelujen perusteella draamatyöpajaan ei juurikaan valmistauduttu ennen oppituntia, eikä sen antiin myöskään läheskään kaikissa luokissa palattu.

Onko valittu opetusmenetelmä tavoitteen kannalta järkevä?

- Voiko draamatyöpaja saada aikaan tavoitteen suuntaista muutosta?
- Minkälaisia reunaehtoja työpajojen onnistuneeseen toteutukseen liittyy?

Miten Liikkuva-työpajat toteutetaan (otetaanko em. reunaehdot huomioon)?

Draamamenetelmien käyttö on oikea valinta sekä vallitsevan oppimiskäsityksen että opetussuunnitelman perusteisiin kirjattujen näkökulmien perusteella. Tässä hankkeessa menetelmää käytetään harkitusti: ohjaajat ovat tehtävänsä koulutettuja ja pajan käsikirjoitus on asiantuntemuksella laadittu.

Draaman käyttö sopii Liikkuminen ja liikennetottumukset -teemaan hyvin, koska kyseessä on aito, ristiriitoja sisältävä asia johon liittyy monta näkökulmaa. Oikeita vastauksia ei ole, vaan asiaa on lähestyttävä tutkivalla otteella. Draaman keinoin voidaan pohtia yhtä aikaa miten asiat ovat ja miten ne *voisivat* olla. Tämä antaa mahdollisuuden tarkastella erilaisia näkökulmia ja reflektoida myös omia tottumuksia, syitä ja valinnanmahdollisuuksia.

Onnistumisen kannalta on keskeistä se, että työpaja ei jää vain yksittäiseksi interventioksi. Se täytyy linkittää muuhun opetukseen. Käytännössä tämän tulisi tapahtua opettajan toimesta. Aineiston perusteella näyttää siltä, että tämä linkitys jää hyvin ohueksi.

6.2 Kehittämissuosituksset

Käsikirjoituksen vastaavuus tavoitteisiin nähden

Liikkuva-hankkeen käsikirjoitus etenee hyvin draamasessiolle määriteltyjen kriteerien mukaisesti. Prosessi etenee tiettyjen vaiheiden kautta ja jokaisen aihekokonaisuuden käsittelyssä on tarkkaan mietitty, mitä menetelmiä käytetään. Draamassa on myös otettu huomioon erilaiset tilanteet ja pohdittu vaihtoehtoisia toimintatapoja.

Kokonaisuus ei kuitenkaan kaikilta osiltaan vastaa asetettuihin tavoitteisiin. Jos tavoitteena on tukea omaa pohdintaa ja kannustaa muutokseen, tulisi työpajassa varata enemmän aikaa omien valintojen pohtimiseen. Käytännössä tämän voisi toteuttaa tiivistämällä vaihetta kaksi (aiheen yleinen käsittely) ja varaamalla enemmän aikaa vaiheisiin kolme ja neljä (henkilökohtainen taso ja ”lupaus”).

Valinnan mahdollisuuksien korostaminen

Draamatyöpajassa käsitellään liikkumista ympäristön, terveyden ja turvallisuuden näkökulmasta. Tämä on perusteltua, koska eri teemat antavat oppilaille enemmän mahdollisuuksia löytää oma tarttumapinta asiaan. Helposti käy kuitenkin niin, että erilaiset termit ja näkökulmat aiheuttavat sen, että ohjaaja joutuu selittämään käsitteitä ja tehtävänantoja pitkään, jolloin yhteinen toiminta jää vähemmälle. Painopistettä tulisi siirtää siihen, että tarkastellaan niitä valinnanpaikkoja, joita liikkumiseen liittyy. Vaihtoehtoisia liikkumismuotoja pohdittaessa tulisi luontevasti esille myös se, millä perusteella valintoja voi tehdä ja mihin eri valinnat vaikuttavat. Tällöin eri näkökulmat nousisivat aidosti oppilaiden omista kokemuksista ja näkemyksistä, ei ohjaajan tarjoamista ”oikeista” vastauksista.

Oppimisen esteiden murtaminen

Yläkouluikäisillä nuorilla oli vahvat mielipiteet siitä, minkä ikäisille työpaja pitäisi suunnata. Erityisesti keskustelua herätti harjoitusten kokeminen lapsellisena. Ohjaajat voisivat jatkossa miettiä, miten tilanteessa annettaisiin oppilaille selkeämmin ”lupa leikkiä”.

Hannu Heikkinen (2002) on pohtinut draamaan liittyvää ”vakavaa leikillisyyttä” väitöskirjassaan. Heikkisen mukaan draamakasvatuksessa leikitään ja tutkitaan fiktiota ja maailmaa roolien kautta. Tällöin kasvatuksessa käytetään hyväksi fiktion todellisuutta ja leikin maailmaa sekä näiden luomia mahdollisuuksia erilaisten yhteiskunnallisten ja kulttuuristen näkökulmien esiintuomiseen. Leikillisyyden perusvire on tärkeä draamatyöskentelyn onnistumiselle, koska se mahdollistaa vapauden tutkia, luoda, katsoa ja kokeilla.³¹

Oppimisen sillat

Oppimisen kannalta on keskeistä, että asioita käsitellään eri näkökulmista ja eri tavoin. Yksittäinen oppitunti ei anna tähän kovin suuria mahdollisuuksia. Nuorten Akatemiolla on monen vuoden kokemus kouluyhteistyöstä. Koulun on huomattavasti helpompaa ”päästä” kaksoistuntiin sopivalla paketilla kuin ehdottamalla, että ulkopuolinen toimija tulee vetämään jonkun pidemmän prosessin. Lisäksi rahoittajat usein odottavat kustannustehokkuutta, eli suurta kohdattujen oppilaiden määrää suhteessa resursseihin. Pidemmän prosessin järjestäminen ja liittäminen koulun rakenteisiin on ymmärrettävästi paljon yksittäistä vierailua vaikeampaa. Silti on jatkossa syytä miettiä, miten autettaisiin ja kannustettaisiin siihen, että esim. kouluvierailut liittyisivät vahvemmin koulun muihin prosesseihin.

Luvussa 4.5 käsiteltiin konstruktivistisen oppimiskäsityksen ja käytännön kouluelämän yhteensovittamisen vaikeutta. Rauste - von Wright et al muistuttavat, että konstruktivistinen oppimiskäsitys on vaativa siinä mielessä, että sitä on vaikea toteuttaa osittain tai pätkittäin.³² Ei siis riitä, että ulkopuolinen käy koululla vetämässä konstruktivismiin perustuvan opetushetken. Ko. opetushetken on linkityttävä muuhun

³¹ Heikkinen, H. 2002

³² Rauste - von Wright, M., von Wright, J. & Soini, T 2003

opetukseen. Rauste - von Wright et al jatkaa, että konstruktivismi ” tuo tavoitteenasettelun, toteutuksen ja evaluoinnin samaan prosessiin.”

Tätä ajattelua Nuorten Akatemia on vienyt vahvasti eteenpäin esim. ohjaajakoulutuksissaan. Niissä ohjaajan roolia ei nähdä perinteisesti prosessin vetäjänä vaan toiminnan mahdollistajana. Ohjaajan tehtävä on saada nuorten ryhmä asettamaan tavoitteita *itse*, toimimaan omaehtoisesti ja myös arvioimaan itse omaa toimintaansa. Seuraava askel olisi miettiä, miten tätä toteutettaisiin koulumaailmassa. Vaikka Liikkuva-draamatyöpajan sisälle on rakennettu prosessimaisuutta, on oppilaiden rooli kuitenkin vain *osallistujan* rooli. Todellinen *toimijuus* edellyttäisi sitä, että oppilaiden näkökulmasta työpaja liittyisi suurempaan kokonaisuuteen, jossa heillä olisi rooli myös tavoitteenasettelussa ja toiminnan arvioinnissa. Nuorten Akatemialle on kertynyt asiantuntemusta, joka voisi olla merkittävää erilaisten oppimistilanteiden ja -ympäristöjen välisten linkkien rakentamisessa ja nuorten oman reflektoinnin tukemisessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa Oppimisen sillat -tutkimushankkeessa on pyritty mm. luomaan siltoja formaalien, non-formaalien ja informaalien kontekstien välille. Tästä tutkimus- ja kehittämistyöstä löytyy ideoita myös siihen, miten kouluun ulkopuolelta tulevan materiaalien tai vierailujen antia voisi linkittää opetukseen. Hankkeen julkaisemassa kirjassa Oppimisen sillat todetaan, että tutkimushankkeessa ”kehitetään pedagogiikkaa, joka ottaa vakavasti oppijoiden omat kokemukset ja omaehtoisen toiminnan”³³. Näin Nuorten Akatemiassa on tehty jo vuosia, mutta jos kouluyhteistyössä halutaan päästä vielä nykyistä parempiin tuloksiin, pitää löytää tapa tuoda yhteistyökumppaneiden kanssa rakennetut teemat todelliseksi osaksi oppimisprosessia. Muuten on aina olemassa riski, että sinänsä laadukas ja hyvin toteutettu kouluvierailu jää ”piipahdukseksi”, joka ei aikaansaa tavoiteltua muutosta.

³³ Kumpulainen, K., Krokfors, L., Lipponen, L., Tissari, V., Hilppö, J. & Rajala, A. 2010, 7

Lähdeluettelo

Hankkeeseen liittyvät dokumentit

Liikkuva 2010-2011. Hakemus energiatiedotushankkeeksi 23.11.2009
Nuorten Akatemian strategia vuosille 2010-2014
Liikkuva-draamatyöpajan käsikirjoitus 31.8.2010

Internet-sivustot

http://www.motiva.fi/taustatietoa/kuluttajien_energianeuvonta (luettu 11.10.2010)
http://www.nuorisuomi.fi/nuori_suomi (luettu 7.6.2011)
http://www.nuortenakatemia.fi/Opettajalle/Mika_Note (luettu 19.5.2011)
<http://www.nuortenakatemia.fi/kouluvierailut> (luettu 19.5.2011)
<http://www.ymparistokasvatus.fi/pages/273.php> (luettu 29.5.2011)

Kirjallisuus

Aalto-Kallio M., Saikkonen P. ja Koskinen-Ollonqvist P. Arvioinnin kartalla. Matka teoriasta käytäntöön. Terveysten edistämisen keskuksen julkaisuja 7/2009.

Heikkinen, H. 2002. Draaman maailmat oppimisolueina. Draamakasvatuksen vakava leikillisuus. Jyväskylä Studies In Education, Psychology and Social Research 201. Jyväskylän yliopisto.

Heikkinen, H. 2005. Draamakasvatus - opetusta, taidetta, tutkimista! Minerva Kustannus Oy. Gummerus Kirjapaino Oy.

Hiltunen, J. & Konivuori, H. 2005. Vihreä draama - draaman keinoin kestäviin elämäntapoihin. Sarmala Oy . Rakennusalan kustantajat RAK. Gummerus Kirjapaino Oy.

Kijärvi-Pihkala, M. 2009a. Arvioivan työotteen merkitys sosiaali- ja terveystieteiden työssä. Teoksessa Koskinen-Ollonqvist, P., Paija, L., Pantzar, J. A., Saikkonen, P. & Savolainen N. (toim.) Näkökulmia järjestöarviointiin. Järvi-hanke.

Kijärvi-Pihkala, M. 2009b. Arviointi kuuluu laadukkaaseen työhön. Internet-materiaali THL:n Neuvoo-antavat sivustolla
<http://neuvoo-antavat.stakes.fi/FI/kehittaminen/laatu/arviointiasetelmanrakentaminen.htm>
(luettu 30.5.2011)

Kumpulainen, K., Krokfors, L., Lipponen, L., Tissari, V., Hilppö, J. & Rajala, A. 2010. Oppimisen sillat. Kohti osallistavia oppimisympäristöjä. CICERO Learning/Oppimisen sillat -hanke. Yliopistopaino.

Lintunen, J. 1995. Kokemuksellinen oppiminen ja pedagoginen draama. Teoksessa Lehtonen, J. & Lintunen, J. Draama. Elämys. Kokemus. Kirjoituksia ilmaisukasvatuksen alalta II. Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Tutkimuksia ja selvityksiä 24. Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitos. Opetuksen perusteita ja käytänteitä 18.

Rauste - von Wright, M. von Wright, J. & Soini, T. Oppiminen ja koulutus. 9. uudistettu painos. 2003. WSOY.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus 2004.

Robson, C. 2001. Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Tammi.

Sinivuori P. & T. 2007. Esiripusta arvoihin. Toiminnallinen draamakasvatuskirja. Atena Kustannus Oy. Otavan Kirjapaino Oy.

Suunta - toiminnan ja arvioinnin suunnittelun työkalu. Terveiden edistämisen keskus 2010.

Ladattavissa Terveiden edistämisen keskuksen internet-sivulta

<http://www.tekry.fi/web/index.php?page=toiminta-arviointi> (luettu 19.5.2011)

Kari Uusikylä, Päivi Atjonen: Didaktiikan perusteet. WSOY 3. uudistettu painos 2005

Ilpo Vuorinen. Tuhat tapaa opettaa. Menetelmäopas opettajille, kouluttajille ja ryhmän ohjaajille. 6. painos 2001. Vammalan Kirjapaino Oy.

Haastattelukysymykset opiskelijaryhmälle

Päivämäärä: _____

Koulu: _____

Ryhmä: _____

Teillä oli täällä Liikkuva- draamatyöpaja viime XXXkuussa. Se kesti 90 minuuttia, sen veti ulkopuolinen vierailija.

1. **Muistatko** työpajan? Muistatko mitään siitä mitä siellä tehtiin?
2. Mitä **ajatuksia** työpaja herätti?
3. Tykkäsitkö **menetelmistä**? Tiedätkö jonkun joka ei tykännyt?
4. **Miksi** luulette opettajan/koulun tilanteen tällaisen työpajan kouluunne? Mihin sillä **pyrittiin**?
5. **Opitko** työpajassa jotain uutta? Jotain mitä et tiennyt ennen?
6. **Muuttuiko** mikään? Muutitko omissa liikkumistavoissasi mitään pajan jälkeen? Tiedätkö jonkun joka muutti?
7. Jos nuorten liikkumistavoissa halutaan saada aikaan muutosta niin mitä pitäisi tehdä?
8. Mitä mieltä olet siitä, että koulussa järjestetään tällaista toimintaa? Mitä mieltä olit aiheesta?

Sähköpostikysely opettajille

Hei,

tilasit oppilasryhmälle Nuorten Akatemian Note-toiminnan kautta Liikkuva-draamatyöpajan. Työpaja toteutettiin koulussanne ...

Teen Nuorten Akatemian toimeksiannosta arviointia Liikkuva-hankkeesta. Tarkoituksena on selvittää, miten hanke saavuttaa tavoitteensa. Olen kerännyt aineistoa mm. erilaisista dokumenteista, osallistumalla itse pajoihin sekä haastatteleamalla oppilasryhmiä. Nyt kerään sähköpostikyselyllä opettajien näkemyksiä. Toivottavasti ehdit vastata alla oleviin kysymyksiin. Arvioinnin tuloksia käytetään toiminnan edelleen kehittämisessä.

Kysymyksiä on 7, vastaamiseen menee aikaa noin 10 minuuttia. Kysymykset ovat tämän viestin yhteydessä, jotta Sinun olisi mahdollisimman helppo toimia vastaamalla suoraan tähän viestiin.

Kiitos etukäteen!

Ystävällisin terveisin

Marja Kijärvi-Pihkala (yhteystiedot viestin lopussa)

LIIKKUVA-DRAAMATYÖPAJAN TAVOITE ON KANNUSTAA NUORIA VALITSEMAAN YMPÄRISTÖN, TERVEYDEN JA LIIKENNETURVALLISUUDEN KANNALTA PARAS TAPA LIIKKUA KOULU- JA HARRASTUSMATKOJA.

Kysymys 1: Miten työpaja mielestäsi onnistui saavuttamaan tavoitteensa (Kannustiko se nuoria valitsemaan ympäristön, terveyden ja liikenneturvallisuuden kannalta parhaita tapoja liikkua? Onnistuiko se saamaan aikaan jotain muutosta nuorten valinnoissa?)

Kysymys 2: Miksi tilasit draamatyöpajan ja mihin se liittyi? (esim. Koitko aiheen ajankohtaiseksi? Tarvitsitko jotain normaalista poikkeavaa ohjelmaa koulupäivään/teemapäivään? Onko opetuksessa menossa aiheeseen liittyvä suurempi opintokokonaisuus? Muu syy?)

Kysymys 3: Käsittelitkö luokan kanssa työpajan aihepiiriä ennen työpajaa? Miten?

Kysymys 4: Käsittelitkö aihetta jotenkin työpajan jälkeen? Miten?

Kysymys 5: Mitä mieltä oppilaat mielestäsi olivat työpajasta? (Aiheesta ja/tai käytetyistä menetelmistä, ohjaajasta, muusta?)

Kysymys 6: Mikä oli mielestäsi parasta työpajassa?

Kysymys 7: Mihin et ollut tyytyväinen/mitä haluaisit pajassa kehittää?